

HANDLEIDING

Werkwijze voor de Sleutelpersonen

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
1. Wie zijn de Sleutelpersonen?.....	5
2. Een Sleutelpersoon voldoet aan deze voorwaarden.....	5
3. Wat biedt FSAN aan Sleutelpersonen.....	6
4. Wat zijn de taken en rollen van de Sleutelpersonen?.....	7
5. Het traject dat Sleutelpersonen bij FSAN doorlopen.....	7
6. Trainer van Trainers.....	12
7. Regionale Verbinders.....	13
8. Vergoedingen.....	13
9. Uitleg evaluatieformulieren en declaratieformulieren.....	14
10. Hoe geef ik de voorlichting en hoe begin ik hieraan.....	16
11. Praktische en organisatorische uitvoering taken en activiteiten.....	18
12. Welke criteria en voorwaarden stelt FSAN aan activiteiten.....	22
13. Voorlichtingsmaterialen.....	22
14. Partnerorganisaties FSAN.....	23
15. Beknopte terugkoppeling algemeen traject Sleutelpersonen.....	23
16. Beknopte terugkoppeling traject Trainer van Trainers en Regionale Verbinders.....	24
17. Wat kan FSAN verder nog voor sleutelpersonen betekenen.....	24
18. Eventuele betrekking van Sleutelpersonen in (sociale) media.....	25
19. Contactinformatie FSAN.....	26
20. Belangrijke adressen voor hulpaanbod en advies.....	27

Voorwoord

Deze handleiding betreft de werkwijze voor sleutelpersonen omtrent de onderwerpen vrouwelijke genitale verminking (VGV) en andere schadelijke praktijken, zoals huwelijksdwang, achterlating en eengerelateerd geweld. Deze handleiding beschrijft onder andere het traject wat sleutelpersonen doorlopen van begin tot eind, van de werving en de verschillende trainingen tot het uitvoeren van activiteiten, zoals voorlichtingen voor de doelgroep op verschillende niveaus. Bij de verschillende activiteiten en voorlichtingen moet men bijvoorbeeld denken aan huisbezoeken, huiskamergesprekken en groepsvoorlichtingen. Deze activiteiten hebben als doel om bovenstaande thema's bespreekbaar te maken en zodoende een verandering in mentaliteit teweeg te brengen. Daarnaast vervullen de sleutelpersonen een brugfunctie tussen de doelgroep, organisaties en relevante professionals.

FSAN heeft de eerste voorlichting met betrekking tot VGV uitgevoerd in het midden van de jaren negentig voor Somalische vluchtelingen in Nederland. Vervolgens werd gerealiseerd dat er behoefte was aan de werving en training van nieuwe sleutelpersonen die voorlichtingen kunnen geven binnen hun gemeenschap. Hierna besloot FSAN haar kennis en ervaring tevens over te dragen aan andere gemeenschappen in Nederland die afkomstig zijn uit landen waar VGV gepraktiseerd wordt. Dit werd positief ontvangen en heeft de diversiteit van de doelgroep bevorderd.

In september 2021 is FSAN vanuit het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport betrokken bij het verbreden van het programma en zijn naast VGV ook andere schadelijke praktijken toegevoegd aan de actieagenda, zoals huwelijksdwang, achterlating en eengerelateerd geweld. Oude en nieuwe sleutelpersonen werden zodoende per direct getraind in deze onderwerpen. De sleutelpersonen kennen verschillende landen

van herkomst: Ethiopië, Eritrea, Egypte, Soedan, Somalië, Sierra Leone, Guinea, Nigeria, Togo, Ghana, Jemen, Iraaks-Koerdistan, Jordanië en ze wonen in verschillende regio's in Nederland.

Ik wil de heer Harm Boll bedanken voor het schrijven van deze handleiding. Tevens wil ik het ministerie van VWS bedanken voor hun steun aan de projecten en campagnes tegen schadelijke praktijken. Ik wens de sleutelpersonen en andere geïnteresseerden veel plezier met het lezen van deze handleiding.

Zahra Naleie
Programma Manager
Amstelveen, september 2022

1. Wie zijn de Sleutelpersonen?

Sleutelpersonen zijn mannen en vrouwen uit landen of gemeenschappen waar VGV en andere schadelijke praktijken, zoals Huwelijksdwang, Achterlating en Eer gerelateerd geweld (H, A en EGG), gepraktiseerd wordt. Ze zijn tegen deze schadelijke praktijken en gedreven om deze praktijken uit te bannen. Ze hebben trainingen doorlopen bij FSAN met betrekking tot VGV, schadelijke praktijken en andere gerelateerde onderwerpen, zoals seksualiteit, religie en interculturele communicatie. Ze beschikken over kennis omtrent de gezondheidsrisico's, de wetgeving en de nazorg in Nederland.

Ze zijn dan ook van onmiskenbaar belang binnen de Nederlandse ketenaanpak en vervullen hierin vooral een belangrijke rol in de preventie van schadelijke praktijken. Sleutelpersonen zijn voorlichters, verkenners, adviseurs en culturele bemiddelaars. Binnen hun gemeenschappen geven zij voorlichting, verspreiden zij kennis en informatie en maken ze taboe onderwerpen zoals VGV bespreekbaar. Ze zijn dan ook ervaringsdeskundigen op het gebied van schadelijke praktijken. Daarnaast bemiddelen de sleutelpersonen tussen de leden van hun gemeenschappen en de Nederlandse instanties en professionals. Hierin slaan zij bruggen en adviseren zij beide kanten van het spectrum.

2. Een Sleutelpersoon voldoet aan deze voorwaarden

Sleutelpersonen:

- Komen uit een risicoland/-gemeenschap;
- Zijn tussen de 18 en 67 jaar;
- Zijn tegen alle vormen van schadelijke praktijken;

- Hebben de basistraining en bijscholing van FSAN gevolgd en succesvol afgerond;
- Zijn beschikbaar, bereid en gemotiveerd om tijd vrij te maken voor de activiteiten die zij uit dienen te voeren of waarin zij dienen te participeren;
- Beheersen de Nederlandse taal voldoende;
- Beheersen de taal of talen die binnen de gemeenschap worden gesproken;
- Zijn en blijven betrokken bij de relevante thematiek en komen de gemaakte afspraken na. Dat wil zeggen dat als sleutelpersonen drie afspraken achter elkaar afzeggen of niet nakomen zonder bericht, hun taak en functie als sleutelpersoon vervalt.

3. Wat biedt FSAN aan Sleutelpersonen

- Een vierdaagse landelijke basistraining met betrekking tot schadelijke praktijken;
- Een bijscholing die fungeert als verdieping van de kennis over schadelijke praktijken in de context van de Nederlandse actieagenda schadelijke praktijken;
- Een certificaat met de titel sleutelpersoon na een succesvolle afronding van de basistraining;
- De mogelijkheid om deel te nemen aan verschillende intervisiebijeenkomsten en evenementen;
- De mogelijkheid om je netwerk uit te breiden.

4. Wat zijn de taken en rollen van de Sleutelpersonen?

De sleutelpersonen voeren verschillende activiteiten en interventies uit om verandering teweeg te brengen binnen hun gemeenschappen met het oog op schadelijke praktijken. Deze activiteiten en interventies bestaan vooral in de vorm van huisbezoeken, huiskamergesprekken en voorlichtingsbijeenkomsten. De desbetreffende interventies worden uitgevoerd binnen de risicogroepen en zijn bedoeld om kennis en informatie te verspreiden rondom schadelijke praktijken, de wetgeving en de nazorg voor besneden vrouwen in Nederland. Zodoende zijn sleutelpersonen een belangrijke spil binnen de Nederlandse actieagenda schadelijke praktijken. Eveneens kunnen de sleutelpersonen door professionals of andere zorg- en maatschappelijke instanties ingeschakeld worden voor training, advies en bemiddeling bij diverse casussen.

5. Het traject dat Sleutelpersonen bij FSAN doorlopen

Allereerst worden vanuit FSAN potentiële sleutelpersonen geworven en geselecteerd op basis van de bovenstaande criteria en voorwaarden waar zij aan dienen te voldoen. Verder is het met het oog op de landelijke bestrijding van schadelijke praktijken belangrijk dat FSAN sleutelpersonen werft en traint binnen alle gemeenschappen waarin schadelijke praktijken, zoals VGV, H, A en EGG voorkomen in Nederland en tevens sleutelpersonen werft en traint die woonachtig zijn in alle regio's van Nederland. FSAN besteedt hier vooral aandacht aan de gemeenschappen en regio's binnen Nederland waar weinig sleutelpersonen in vertegenwoordigd zijn. FSAN traint jaarlijks gemiddeld 15 nieuwe sleutelpersonen.

Wanneer de nieuwe sleutelpersonen geselecteerd zijn, volgen zij de landelijke vierdaagse basistraining bij FSAN. Hier krijgen zij met name uitleg en training over schadelijke praktijken, zoals VGV, H, A en EGG. Verder leren de sleutelpersonen hoe zij de bovenstaande thema's bespreekbaar kunnen maken binnen hun gemeenschappen. Zij leren de meest effectieve manieren en methodieken om dit te doen, zoals de motiverende gespreksvoering, actief luisteren en het belang van het stellen van open vragen en vervolgvragen. Vervolgens worden tijdens de landelijke basistraining de desbetreffende verworven kennis en communicatievaardigheden in de vorm van een aantal oefeningen gepraktiseerd, zodat de sleutelpersonen goed voorbereid zijn op de eerstvolgende activiteit, namelijk het **huisbezoek**. Het doel van het huisbezoek is om in het begin van het traject op een laagdrempelige manier de schadelijke praktijken bespreekbaar te maken.

In totaal zullen de sleutelpersonen ieder minimaal twee huisbezoeken uitvoeren. Een huisbezoek is een voorlichting omtrent schadelijke praktijken aan twee tot drie deelnemers. Tijdens het huisbezoek geven sleutelpersonen dan ook voorlichting over schadelijke praktijken in het algemeen en gaan zij hierover met de aanwezige deelnemers in gesprek met in acht neming van de geleerde en verworven kennis, methodieken en communicatievaardigheden.

Verder wordt iedere sleutelpersoon na afloop van de landelijke basistraining zo mogelijk gekoppeld aan de lokale GGD binnen de regio waar de desbetreffende sleutelpersoon woonachtig is. Zodat de GGD's naar aanleiding van casussen in de regio sleutelpersonen in kunnen schakelen voor bemiddeling, advies of ter uitvoering van activiteiten in de vorm van voorlichtingen. Zodoende vertolken sleutelpersonen een brugfunctie tussen de gemeenschap en verschillende instanties. Dit betekent dat sleutelpersonen ook leden van de gemeenschap kunnen begeleiden, ondersteunen en doorverwijzen naar de relevante professionele hulpverleners.

Nadat sleutelpersonen twee huisbezoeken hebben uitgevoerd, volgen zij de volgende training, namelijk de **bijscholing**. Het doel van de bijscholing is het evalueren van de huisbezoeken, een verdieping van de kennis omtrent schadelijke praktijken en voorbereiding op de volgende activiteit, namelijk het **huiskamergesprek**. Tijdens de bijscholing ligt de focus op een specifiek thema omtrent schadelijke praktijken, zoals het juridische aspect, seksuele reproductieve gezondheid, seksualiteit, herstel operatie en nazorg, hoe ga je met stress omgaan, zelf care etc. Hier krijgen de sleutelpersonen een verdiepende training en uitgebreidere kennis met betrekking tot het desbetreffende thema van de bijscholing.

Tevens worden de uitgevoerde huisbezoeken mondeling geëvalueerd tijdens de bijscholing. Hier krijgen de sleutelpersonen feedback op hun reeds uitgevoerde huisbezoeken en wordt besproken wat de successen, de obstakels en mogelijke verbeterpunten zijn. Vervolgens worden zij klaargestoomd voor de volgende activiteit, namelijk het **huiskamergesprek**. Tijdens het huiskamergesprek geven sleutelpersonen voorlichting en gaan zij in gesprek over de schadelijke praktijken VGV, H, A en EGG aan 6 tot 8 deelnemers. Iedere sleutelpersoon dient minimaal twee huiskamergesprekken uit te voeren.

Na het doorlopen van de basistraining en de bijscholing van FSAN, voldoen sleutelpersonen aan de volgende criteria:

Kennis

Een sleutelpersoon beschikt over kennis met betrekking tot:

- Schadelijke praktijken in algemene zin, maar ook over schadelijke praktijken in specifieke context, zoals binnen de gemeenschap waar de sleutelpersoon lid van is. Hier komt bij dat zij verkenners zijn die hun deskundigheid rondom actuele problematieken met

betrekking tot schadelijke praktijken binnen hun gemeenschap uitbreiden en hiervan op de hoogte blijven;

- De gezondheidsrisico's die gepaard gaan met de schadelijke praktijken;
- De actuele informatie, stand van zaken en ontwikkelingen rondom schadelijke praktijken in de Nederlandse context.

Communicatievaardigheden

Een sleutelpersoon is in staat om:

- Vragen te stellen en hierop vervolgvragen te stellen, zodat een dialoog kan ontstaan;
- Open en aandachtig te luisteren;
- Zich aan te passen aan situaties die onbekend zijn of die hij of zij niet gewend is;
- De mening of denkwijze van anderen te respecteren;
- Zich bewust te zijn van zijn of haar eigen waarden en normen, bewust van perspectief te wisselen, en zich zodoende te verplaatsen in de ander;
- Een gesprek te voeren over de normen en waarden van anderen en daar op een respectvolle manier mee om te gaan;
- Een netwerk te onderhouden binnen de gemeenschap;
- Taboegevoelige onderwerpen binnen de gemeenschap aan de kaak te stellen en zich in te zetten om deze taboes bespreekbaar te maken;
- Mee te bewegen met mensen die het niet eens zijn, kritiek uiten en zich tegen het standpunt van de sleutelpersoon keren, volgend op de gevoeligheid omtrent de taboe onderwerpen;

- De discussie te vermijden, ruimte te geven aan emoties zonder daarbij weerstand op te roepen;
- Om als gespreksleider actief te luisteren, samen te vatten en met behulp van open vragen door te vragen;
- Om te gaan met emotionele verhalen en ervaringen. Een sleutelpersoon weet zich gesteund door een organisatie, waarbij ruimte is voor ondersteuning en intervisie na een emotionele ontmoeting.

Na uitvoering van de twee huiskamergesprekken wordt het verloop van de huiskamergesprekken geëvalueerd en worden hier ook de successen, obstakels en verbeterpunten besproken. Dit vindt plaats door schriftelijke feedback die opgesteld wordt door het projectteam van FSAN.

Vervolgens vinden er meerdere bijscholingen plaats om verdieping en uitgebreide kennis te verwerven over de schadelijke praktijken. Tijdens deze verdiepende training in de vorm van de bijscholing worden sleutelpersonen voorbereid op de volgende activiteit, namelijk de groepsvoorlichting. De **groepsvoorlichting** is wederom een activiteit waar voorlichting wordt gegeven met betrekking tot de schadelijke praktijken en hierover in gesprek wordt gegaan met de aanwezige deelnemers. De groepsvoorlichting is weer een stapje verder binnen het traject voor sleutelpersonen en intensiever, aangezien het 12 tot 20 deelnemers betreft. De groepsvoorlichtingen worden georganiseerd door zelforganisaties en hierbij kunnen deze zelforganisaties sleutelpersonen inschakelen als voorlichter tijdens deze groepsvoorlichtingen.

Het bovenstaande betreft het traject wat sleutelpersonen bij FSAN doorlopen en de trainingen en activiteiten die sleutelpersonen bij FSAN uit zullen voeren. Echter zijn sleutelpersonen ook verkenners, bemiddelaars en adviseurs en dus wordt er ook van sleutelpersonen verwacht dat zij het actuele nieuws rondom VGV en andere schadelijke praktijken in het

algemeen en binnen hun gemeenschappen actief en op de voet volgen. Tevens bestaat er de mogelijkheid dat sleutelpersonen ingezet kunnen worden als bemiddelaars of adviseurs bij bepaalde casussen.

Verder biedt FSAN nog meer mogelijkheden tot verdere ontwikkeling, namelijk de kans om eventueel door te ontwikkelen tot de functies Trainer van Trainers en Regionale Verbinders.

6. Trainer van Trainers

Sleutelpersonen die doorgroeien binnen de pool van trainers tot de functie Trainer van Trainers zullen binnen de desbetreffende functie training geven omtrent VGV aan professionals. Dit zullen met name professionals betreffen binnen gemeenten, wijkteams, kraamverzorgsters, verloskundigen, huisartsen, jeugdgezondheidszorg, maatschappelijk werkers, medewerkers van instellingen zoals Veilig Thuis, en andere relevante professionals en docenten. Belangrijk is hier dat professionals worden bereikt die in direct contact staan met de doelgroep en/of het onderwerp VGV.

Trainers worden getraind in het geven van trainingen en hoe zij deze trainingen het beste organisatorisch en inhoudelijk vorm kunnen geven. Verder zullen thema's als communicatietechnieken, het opstellen van een heldere PowerPoint presentatie en motiverende gespreksvoering aan bod komen. Van de trainer van trainers mag worden verwacht dat iedere trainer jaarlijks minimaal twee trainingen aan professionals zal geven, waarbij minimaal 8 professionals aanwezig zullen zijn.

7. Regionale Verbinders

De functie Regionale Verbinder betreft een nieuwe functie voor sleutelpersonen binnen FSAN. FSAN heeft zes regionale verbinders geworven binnen de regio's Amsterdam-Amstelland, Rijnmond, Haaglanden, IJsselland, Noord-Nederland, Gelderland. Regionale Verbinders dienen om verbinding te maken en bruggen te slaan tussen de sleutelpersonen, zelforganisaties, professionals, Wijk teams, vluchtelingen werk, veilig Thuis, gemeenten, GGD'en en instellingen die zich bezig houden met de bestrijding van schadelijke praktijken in de specifieke regio.

Vervolgens verwacht FSAN van de Regionale Verbinders dat zij zullen assisteren in het volgende: De werving van nieuwe sleutelpersonen, het coachen, adviseren en ondersteunen van de sleutelpersonen in hun respectievelijke regio's.

Zoende zullen sleutelpersonen ten behoeve van de doorontwikkeling tot Regionale Verbinders intensieve begeleiding, ondersteuning en een professionaliseringstraject volgen waarin intervisie en verdieping scholing zijn opgenomen, die gebaseerd zullen worden op thema's waar zij behoefte aan hebben en die aansluiten op hun functie als Regionale Verbinder. Hierbij kan gedacht worden aan thema's, zoals management technieken, coördinatie, professionele communicatieve vaardigheden, technische online vaardigheden, etc.

8. Vergoedingen

Na uitvoering van iedere activiteit, zoals het huisbezoek, het huiska-mergesprek en de groepsvoorlichting, hebben de sleutelpersonen recht op een vrijwilligersvergoeding. Deze vergoeding wordt uitbetaald door FSAN, maar kan echter pas plaatsvinden nadat de sleutelpersoon het

evaluatieformulier van de desbetreffende activiteit en het declaratieformulier correct heeft ingevuld.

Als een instelling een sleutelpersoon in wilt schakelen voor verschillende activiteiten, dan dienen de sleutelpersonen door de desbetreffende instelling betaald worden.

9. Uitleg evaluatieformulieren en declaratieformulieren

Evaluatieformulieren

Per uitgevoerde activiteit dient het evaluatieformulier te worden ingevuld. Hierbij is het van belang dat de vragen in het evaluatieformulier zo uitgebreid en gedetailleerd mogelijk ingevuld wordt. Dit geeft FSAN het beste inzicht in het verloop van de desbetreffende activiteit, mogelijke behoefte van de doelgroep naar bepaalde thema's en of de sleutelpersoon in kwestie de verworven kennis en vaardigheden tijdens de trainingen goed heeft ingezet tijdens de uitgevoerde voorlichting. Op deze manier kan FSAN tevens persoonlijke feedback geven en de sleutelpersoon de juiste begeleiding bieden in zijn of haar functie. Hierom is het belangrijk dat sleutelpersonen in meerdere zinnen uitleggen hoe de activiteit vorm heeft gekregen. Een sleutelpersoon beschrijft een activiteit door bijvoorbeeld te beschrijven hoe hij of zij aan de activiteit en de voorlichting is begonnen, welke vragen zijn gesteld en hoe het is afgesloten. Het is van belang dat een sleutelpersoon ook de ervaringen beschrijft waarin het gesprek niet liep zoals gewenst, aangezien FSAN dan in reactie hierop terugkoppeling en advies kan geven hoe met een dergelijke situatie om te gaan.

Verder is het belangrijk dat alle vragen ingevuld worden en er dus geen vragen overgeslagen of open gelaten worden. Het is dan ook goed om

als sleutelpersoon voorbereid te zijn op de activiteit en een advies wat hierop aanhaakt is om het evaluatieformulier vóór de activiteit goed door te lezen, aangezien de vragen de belangrijkste zaken en kwesties met betrekking tot de activiteit betreffen. Zodoende weet u als sleutelpersoon dat u deze zaken dient te bespreken tijdens de activiteit en dat de voorlichtingsmaterialen tevens meegenomen, geïntroduceerd en uitgedeeld dienen te worden aan de aanwezige deelnemers. Dit geeft ook de mogelijkheid om na afronding van de activiteit te vragen aan de deelnemers aan welke thema's zij tijdens een toekomstige voorlichting nog meer behoefte zouden hebben.

Verder is het aan te raden om het evaluatieformulier zo snel mogelijk na afronding van de activiteit in te vullen, zodat alle informatie nog vers in uw geheugen zit. Echter, is het wel uitermate belangrijk om het formulier niet in te vullen in de aanwezigheid van de deelnemers, maar bijvoorbeeld thuis na afloop van de activiteit. Het invullen van het formulier voor de ogen van de deelnemers kan hen namelijk het gevoel geven dat zij beoordeeld worden en mogelijk kan dit zelfs wantrouwen opleveren.

Het makkelijkste is om het evaluatieformulier via Microsoft Word in te vullen en naar het e-mailadres van FSAN te sturen. Als u niet in staat bent om het formulier op deze manier in te vullen, is het ook mogelijk om het formulier met de hand in te vullen, hier een foto van te maken en deze via de e-mail op te sturen. Het is hierbij wel belangrijk om te vermelden dat een sleutelpersoon het formulier dan met een duidelijk, leesbaar handschrift invult en dat de foto's op een professionele wijze worden gemaakt. Dit kan door middel van een scan of eenvoudige wijs met een smartphone, maar zorg dat de foto's helder en scherp zijn en dat alléén het evaluatieformulier zichtbaar is en dus geen voeten onderaan de foto of eten naast het formulier te zien is.

Declaratieformulier

Om de betaling aan de sleutelpersoon te regelen is het van belang het declaratieformulier in te vullen. Het invullen van het declaratieformulier spreekt voor zich. Wel is het belangrijk om te vermelden dat het declaratieformulier op één A4tje uitgeprint dient te worden en dat alle velden ingevuld dienen te worden. Verder dient onder het veld functie 'sleutelpersoon' ingevuld te worden. Vergeet ook niet om onderaan het formulier de handtekening in te vullen.

Na afronding van de activiteit kan de sleutelpersoon het ingevulde evaluatieformulier en declaratieformulier sturen naar het volgende e-mailadres: verbinding21@fsan.nl.

10. Hoe geef ik de voorlichting en hoe begin ik hieraan

Sleutelpersonen zijn dus de spil binnen de actieagenda tegen schadelijke praktijken, zoals vrouwenbesnijdenis, huwelijksdwang, achterlating, en eengerelateerd geweld. De sleutelpersonen binnen deze actieagenda schadelijke praktijken zijn vooral belangrijk met het oog op de preventie, echter verspreiden sleutelpersonen tevens informatie over de wetgeving en de nazorg. Zij geven voorlichting aan leden van gemeenschappen waarin schadelijke praktijken voorkomen, verspreiden zij informatie en maken zij de taboe onderwerpen bespreekbaar om zo gedragsverandering met betrekking tot deze thema's te bewerkstelligen.

Maar hoe kunnen sleutelpersonen deze voorlichtingen en het bespreekbaar maken van een taboe onderwerp het beste en op de meest effectieve manier uit voeren om gedragsverandering te bewerkstelligen? Dit wordt uitgebreid behandeld tijdens de verschillende trainingen die FSAN voor de sleutelpersonen organiseert. Hier volgt een beknopt overzicht

van technieken, methodieken, adviezen en tips met betrekking tot de inhoudelijke uitvoering van de activiteiten:

Allereerst is het advies om luchtig te beginnen en de aanwezige deelnemers te vragen hoe zij tegen schadelijke praktijken aankijken. Aangezien de schadelijke praktijken gevoelige onderwerpen betreffen, is het belangrijk om de onderwerpen voorzichtig in te leiden. Dit kan op verschillende manieren, maar bijvoorbeeld door eerst te vertellen dat u een training bij FSAN hebt gevolgd en dat u de verworven kennis graag met de deelnemers zou willen delen. Een advies om hierna de voorlichting over schadelijke praktijken te starten, is om mede te delen wat u tijdens training(en) van FSAN heeft geleerd. Vervolgens is het belangrijk om niet alleen informatie te geven, maar ook de deelnemers aan het woord te laten, zodat er een gesprek kan ontstaan. Voor sommige deelnemers zal het, in navolging van de gevoeligheid rondom het onderwerp, lastig zijn om hierover te praten.

Daarom is het belangrijk dat de sleutelpersoon hen stimuleert en motiveert om hun perspectief met betrekking tot de schadelijke praktijken te uiten. De techniek die hier centraal staat betreft de motiverende gespreksvoering. Met het oog op de motiverende gespreksvoering is een vertrouwde en veilige omgeving noodzakelijk en is het dus van belang dat de sleutelpersoon niet in discussie met de deelnemers gaat, maar mee veert met de uitingen en hier vervolgvragen op stelt. Zodoende kan een gesprek ontstaan. Hierbij is het belangrijk om open vragen te stellen, zodat de deelnemers uitgenodigd worden om na te denken, hun gedachten te uiten en niet de mogelijkheid hebben om te antwoorden met ja of nee. Voorbeelden van open vragen zijn vragen die beginnen met: Hoe, wat, wie, waar en wanneer. Om het gesprek op gang te houden, kunnen sleutelpersonen op de antwoorden vervolgvragen stellen.

Verder is het belangrijk om de deelnemers uit te laten praten en de ruimte te geven om hun mening te uiten. Hierbij is het essentieel om actief te luisteren. Dit betekent niet alleen het zorgvuldig luisteren naar wat de persoon in kwestie vertelt, maar tevens laten zien en bevestigen dat naar hem of haar geluisterd wordt. Dit kunt u bijvoorbeeld doen door mee te knikken. Hierbij is lichaamstaal erg belangrijk. Zodoende is het van belang dat u een open houding aanneemt, waarbij u de armen niet over elkaar heeft gevouwen, maar bijvoorbeeld langs het lichaam heeft hangen. Op deze manieren kan gedragsverandering het meest effectief teweeg worden gebracht.

Tot slot, is het een goed idee om een activiteit duidelijk en correct af te sluiten. Bedank de deelnemers voor hun tijd, hun aandacht en dat zij open stonden om hierover in gesprek te gaan.

11. Praktische en organisatorische uitvoering taken en activiteiten

In aanvulling op de bovenstaande inhoudelijke aanpak van de voorlichting, besteden sleutelpersonen ook aandacht aan de volgende zaken bij het organiseren en uitvoeren van de verschillende taken en activiteiten:

- Zorg voor een goede voorbereiding met betrekking tot de activiteit die u uit gaat voeren.

Zoals reeds vermeld, raad FSAN iedere sleutelpersoon aan om het evaluatieformulier van de desbetreffende activiteit goed door te lezen voor uitvoering van de activiteit, zodat deze aandachtspunten meegenomen worden in de activiteit en niet verzuimd wordt om bepaalde kwesties te behandelen.

Hierbij is het eveneens van belang dat de sleutelpersoon goed nadenkt welke thema's omtrent de schadelijke praktijken hij of zij gaat behandelen tijdens de activiteit. Een sleutelpersoon kan zich hierbij het beste beperken tot één of twee thema's, bijvoorbeeld de wetgeving, de nazorg voor besneden vrouwen of huwelijksdwang en vrouwengevangenschap, aangezien het anders te veel informatie kan worden voor de deelnemers. Verder gaat er in aanloop naar de zomervakantie en tijdens de zomervakantie extra aandacht uit naar specifieke thema's zoals de wetgeving en verklaring tegen meisjesbesnijdenis. De relevante thema's omtrent de schadelijke praktijken zijn in aanloop naar de zomervakantie en tijdens de zomervakantie extra belangrijk en relevant, omdat veel gezinnen met kinderen in deze periode naar het land van herkomst reizen en het dus noodzakelijk is om extra aandacht te besteden aan voorlichting met betrekking tot de preventie van schadelijke praktijken.

Verder is het van belang om goed ingelezen te zijn met betrekking tot de thema's en de actuele situatie rondom de thema's die tijdens de activiteit behandeld gaan worden. Dit zorgt voor een goede voorbereiding op het gesprek en eventuele vragen. Tevens zorgt dit ervoor dat de sleutelpersoon zelfverzekerd de activiteit in gaat, wat de voorlichting alleen maar ten goede zal komen. Wanneer de sleutelpersoon het antwoord op een bepaalde vraag niet weet, aarzelt hij of zij niet om te zeggen dat hij of zij het antwoord op die vraag niet weet. Dan kan de sleutelpersoon aangeven dat deze informatie zal worden ingewonnen en dat de sleutelpersoon er later op terug zal komen.

- Neem de relevante voorlichtingsmaterialen mee.

Wat eveneens een belangrijk onderdeel betreft met het oog op de voorbereiding van een activiteit, is het meenemen van de relevante voorlichtingsmaterialen. Wanneer u hebt bepaald welke thema's u tijdens de activiteit gaat behandelen, is het belangrijk om te bepalen welke voor-

lichtingsmaterialen aansluiten op deze thema's. Gaat u de nazorg behandelen, neem de Nazorg Folder mee. Gaat u de wetgeving rondom VGV behandelen, neem de Verklaring tegen Meisjesbesnijdenis mee. Gaat u religie en VGV behandelen, laat het filmpje van professor doctor Hidir zien of stuur het filmpje na afloop van de activiteit door naar de deelnemers.

Introduceer de meegebrachte relevante voorlichtingsmaterialen tijdens de activiteit, vertel beknopt wat er inhoudelijk staat, en deel de voorlichtingsmaterialen vervolgens na afronding van de activiteit uit. Deel de voorlichtingsmaterialen dus niet tijdens de activiteit uit, dit omdat deelnemers er dan tijdens de activiteit in gaan lezen en dit hun aandacht vermindert. Tevens is het met name belangrijk dat de deelnemers deze voorlichtingsmaterialen later nog eens doorlezen, waardoor hun geheugen omtrent schadelijke praktijken en hetgeen u hen verteld hebt tijdens de activiteit, ververst wordt.

- Denk goed na wat de beste locatie is om met de deelnemers in gesprek te gaan.

Wat de beste locatie is verschilt natuurlijk per activiteit. Organiseert u een huisbezoek dan zou het eventueel bij de deelnemers thuis kunnen. Het is hierbij ook belangrijk om na te denken welke plek de deelnemers zich het meest comfortabel zullen voelen om in gesprek te gaan over een taboe onderwerp. Bij activiteiten als een huiskamergesprek of een groepsvoorlichting (dit is ook mogelijk bij een huisbezoek) zou u een zaal kunnen huren in bijvoorbeeld een buurthuis of een andere locatie. Inventariseer welke locatie het beste is en tref hiervoor de voorbereidingen. Denk hierbij na over de woonplaatsen en de reisduur van de deelnemers, zodat u een relatief centrale locatie kunt treffen.

- Zorg voor koffie, thee en eventueel hapjes.

Dit draagt bij aan een comfortabele, veilige en gastvrije omgeving, wat het gesprek alleen maar positief kan beïnvloeden, alsmede de kwaliteit van de activiteit.

- Nodig de deelnemers bijtijds uit en stuur eventueel in de dagen in aanloop naar de activiteit een herinnering.

Een bijtijdse uitnodiging, minimaal twee weken voordat de activiteit plaatsvindt, vergroot de kans dat de deelnemers aanwezig zullen zijn tijdens de activiteit. Wanneer u een huisbezoek organiseert, twee personen uitnodigt en een persoon vervolgens niet op komt dagen, is het geen huisbezoek meer. Om deze reden is het ook verstandig om altijd meer personen dan het minimum aantal deelnemers uit te nodigen. Bij een huisbezoek is het bijvoorbeeld verstandig om altijd drie personen uit te nodigen.

- Denk bij een groepsvoorlichting ook na over het tijdstip en de locatie van de activiteit.

Bij een grotere groep deelnemers, zoals bij de groepsvoorlichting het geval is, is de kans groot dat er een aantal deelnemers zullen zijn die bijvoorbeeld een oppas of kinderopvang moeten regelen alvorens bij de groepsvoorlichting aanwezig te kunnen zijn. Hierom is het van belang om na te denken over het tijdstip en de locatie van de activiteit. Zorg dus voor een relatief centrale locatie om de reisduur van de deelnemers te beperken.

12. Welke criteria en voorwaarden stelt FSAN aan activiteiten

Aantal deelnemers per activiteit:

- Huisbezoek: 2 tot 3 deelnemers;
- Huiskamergesprek: 6 tot 8 deelnemers;
- Groepsvoorlichting: 12 tot 20 deelnemers;
- Training van Professionals: 8 tot 12 deelnemers.

13. Voorlichtingsmaterialen

Het is noodzakelijk dat een sleutelpersoon bij iedere activiteit minimaal twee verschillende voorlichtingsmaterialen introduceert en uitdeelt per deelnemer. Dat wil zeggen dat bij een huisbezoek van een sleutelpersoon verwacht wordt dat hij of zij minimaal twee exemplaren van twee verschillende voorlichtingsmaterialen uitdeelt. Indien er drie deelnemers aanwezig zijn, wordt er verwacht dat er drie exemplaren van de twee verschillende voorlichtingsmaterialen uitgedeeld worden. Hierbij is het belangrijk dat de voorlichtingsmaterialen aansluiten op de thema's die behandeld worden tijdens de voorlichting.

Het aanbod aan voorlichtingsmaterialen met betrekking tot VGV is te vinden op de website van FSAN. Voor het aanbod aan voorlichtingsmaterialen met betrekking tot de schadelijke praktijken H, A en EGG verwijzen wij u door naar de website van Femmes for Freedom, Fier en het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating. Voor verdere uitleg en het aanbod aan voorlichtingsmaterialen, kunt u contact opnemen met FSAN.

14. Partnerorganisaties FSAN

- GGD GHOR;
- GGD'en;
- Pharos;
- Centrum voor Jeugd en Gezin Rijnmond;
- Veilig Thuis Amsterdam-Amstelland;
- Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating;
- Stichting Kezban
- Femmes for Freedom;
- Sleutelpersonen;
- Zelforganisaties;
- Andere betrokkenen.

15. Beknopte terugkoppeling algemeen traject Sleutelpersonen

- Basistraining: Landelijke Vierdaagse Basistraining;
- Activiteit: Uitvoering minimaal twee huisbezoeken;
- Training: Eén tot twee bijscholingen en intervisies per jaar;
- Activiteit: Uitvoering minimaal twee huiskamergesprekken;
- Activiteit: Uitvoering groepsvoorlichtingen als er behoefte is.

16. Beknopte terugkoppeling traject Trainer van Trainers en Regionale Verbinders

- Training: Training tot Trainers van Professionals;
- Activiteit: Uitvoering minimaal twee trainingen aan professionals per jaar;
- Training: Jaarlijkse Professionalisering van Trainers van Trainers en Regionale Verbinders;
- Activiteit: Regionale coördinatie van Sleutelpersonen, Verbinden en Assisteren projectteam FSAN.

17. Wat kan FSAN verder nog voor sleutelpersonen betekenen

Naast het bovenstaande biedt FSAN het volgende aan aan de Sleutelpersonen:

- Begeleiding;
- Coaching;
- Aanvullende trainingen;
- Persoonlijke terugkoppeling en feedback op de uitgevoerde activiteiten en de ingevulde evaluatieformulieren om de sleutelpersoon zodoende te begeleiden in zijn of haar ontwikkeling en te bespreken waar nog verbetering in te behalen valt;
- Assisteren in het uitbreiden van het netwerk van sleutelpersonen;
- Sleutelpersonen kunnen altijd bij FSAN terecht als zij ergens tegen aanlopen;

- Mogelijkheden op het creëren en het uitbreiden van het netwerk;
- Deelname aan conferenties, wat nieuwe kennis en inzichten op kan leveren, alsmede de mogelijkheid tot netwerken;
- Het waarborgen van de status van de Sleutelpersonen, bijvoorbeeld in de vorm van certificaten of eventuele visitekaartjes.

18. Eventuele betrekking van Sleutelpersonen in (sociale) media

Ten behoeve van het promoten van informatie rondom de landelijke bestrijding van VGV en de schadelijke praktijken H, A en EGG wordt betrekking van sleutelpersonen via verschillende media nagestreefd door FSAN. Het staat sleutelpersonen vrij om hierin te participeren. Dit betreft de website van FSAN, haar sociale mediakanalen, podcasts en de bijdrage die FSAN levert aan de VGV nieuwsbrief van Pharos en End FGM European Network.

De verschillende soorten media worden gebruikt en ingezet om informatie omtrent VGV en de schadelijke praktijken H, A en EGG te bieden aan risicogroepen binnen de gemeenschappen, zelforganisaties, sleutelpersonen, stakeholders, professionals en andere geïnteresseerden.

Voor meer informatie raadpleeg de website van FSAN.

19. Contactinformatie FSAN

Adres: Alpen Rondweg 102R
1186 EA Amstelveen

Telefoon: 020 - 486 16 28 of mobiel 06 - 521 235 94

Email: info@fsan.nl

Het bovenstaande telefoonnummer is van maandag t/m donderdag tussen 10:00 uur en 17:00 uur bereikbaar.

Onderstaand volgt een uitleg van de beklede functies met betrekking tot het projectteam van FSAN ten behoeve van transparantie:

De Project Manager Zahra Naleie coördineert alle activiteiten en is inhoudelijk en financieel verantwoordelijk.

De Project Medewerker Rukio Omer coördineert de taken en activiteiten van de Trainer van Trainers en de Regionale Verbinders, professionalisering, voorlichtingsbijeenkomsten door zelforganisaties. De Regionale Verbinders zijn actief in de volgende regio's: Amsterdam-Amstelland, Rijnmond, Haaglanden, IJsselland, Noord-Nederland en Gelderland. Verder ondersteunt zij de Project Manager in haar taken.

De Project Assistent Amani Abdalla betreft de eerste contactpersoon voor vragen met betrekking tot de activiteiten en de trainingen voor sleutelpersonen (Training nieuwe sleutelpersonen, huisbezoeken, huiskamer-gesprekken en bijscholingen voor sleutelpersonen). Zij levert feedback en terugkoppelingen naar aanleiding van iedere uitgevoerde activiteit. Verder biedt zij ondersteuning met betrekking tot het hele project.

Sleutelpersonen kunnen alle evaluatie- en declaratieformulieren opsturen naar het volgende e-mailadres: verbinding21@fsan.nl.

20. Belangrijke adressen voor hulpaanbod en advies

Voor advies of vragen over VGV kunt u contact opnemen met FSAN via bovenstaande contactinformatie of met Pharos via onderstaande contact informatie.

Contactinformatie Pharos:

Telefoonnummer: 030-2349800

Email: info@pharos.nl

Website: www.pharos.nl/thema/meisjesbesnijdenis

Zoekt u hulp of wilt u met iemand praten?

Hieronder ziet u waar u hulp kunt vinden.

Hulpaanbod

Waar heb je hulp voor nodig?	Contact
Heb je te maken met meisjesbesnijdenis, eer gerelateerd geweld, gedwongen achterlating, huwelijksdwang en/of huwelijkse gevangenschap? Neem contact op met de politie en/of Veilig Thuis.	Ben je in direct gevaar? Bel de politie: 112. Is er geen direct gevaar, maar heb je hulp nodig? Bel Veilig Thuis: 0800-2000 of vanuit het buitenland +31 703 11 90 07. Je kunt ook chatten via de website www.veiligthuis.nl
Bij achterlating of gedwongen worden in het buitenland te trouwen. Of bang voor iemand anders?	Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA) www.huwelijkswangenachterlating.nl +31 70 345 4319 of LKHA@veiligthuishaaglanden.nl
Sterk Huis helpt je als je te maken hebt met geweld en als je opvang nodig hebt.	Sterk Huis via 013 543 30 73. Heb je meteen hulp nodig? Bel 013 751 11 11. www.sterkhuis.nl , je kunt ook chatten via de website
Fier, biedt hulp aan slachtoffers, getuigen en plegers van geweld dat plaatsvindt in relaties.	Neem voor direct hulp of advies 24/7 contact op via: 088 - 20 80 000. Voor algemene vragen bel 058 215 70 84. Je kunt ook chatten via hun website, www.fier.nl
Voor advies of vragen over meisjesbesnijdenis/vrouwelijke genitale verminking en nazorg.	GGD houdt in veel regio's spreekuren VGV. Kijk op www.pharos.nl/thema/meisjesbesnijdenis . Voor contact met sleutelpersonen VGV mail info@fsan.nl of bel FSAN Kijk op: www.fsan.nl
Hulp nodig in het buitenland? Het ministerie van Buitenlandse Zaken helpt Nederlandse slachtoffers van huwelijksdwang en achterlating die terug willen naar Nederland.	Nederlandse ambassade of het 24/7 Contact Center van Buitenlandse Zaken via +31 247 247 247, WhatsApp via +316 8238 7796, Twitter @247BZ en de Reisapp Van Buitenlandse Zaken en Douane.

Mede mogelijk
gemaakt door het
Ministerie van VWS

Uitgever: Federatie Somalische Associaties Nederland (FSAN)
onderdeel van het project:
"Verandering door verbinding met Sleutelpersonen"

Tekst: Harm Boll

Meelezers: Marthine Bos & Zahra Naleie

Vormgeving: DG Graphic Design

Drukwerk: De Koning Repro

Copyright FSAN

Alpen Rondweg 102R

1186 EA Amstelveen

info@fsan.nl | +31(0)20 - 486 16 28

Deze handleiding betreft de werkwijze voor sleutelpersonen omtrent de onderwerpen vrouwelijke genitale verminking (VGV) en andere schadelijke praktijken, zoals huwelijksdwang, achterlating en eengerelateerd geweld. Deze handleiding beschrijft onder andere het traject wat sleutelpersonen doorlopen van begin tot eind, van de werving en de verschillende trainingen tot het uitvoeren van activiteiten, zoals voorlichtingen voor de doelgroep op verschillende niveaus.

Mede mogelijk
gemaakt door het
Ministerie van VWS

